دانشگاه علوم پزشکی
وخدمات بهداشتی درمانی کرمان
پژوهشکده آینده‌پژوهی در سلامت

نگاشت آینده بهتر
شماره ۱۱
بهمن‌ماه ۱۴۰۱

تحلیل سیاست ادغام آموزش علوم‌پزشکی در نظام ارائه خدمات سلامت

اقتباس از نتایج مطالعه سفارش داده‌شده توسط فرهنگستان علوم‌پزشکی به پژوهشکده آینده‌پژوهی در سلامت و با همکاری مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه علوم‌پزشکی کرمان

شماره ۱) تحلیل زمینه‌های شکل‌گیری مدل ادغام
شماره ۲) چرا و چگونه ادغام شکل گرفت
شماره ۳) موفقیت‌ها و آسیب‌های ادغام
شماره ۴) توصیف وضعیت کنونی
شماره ۵) پیشنهادات اصلاحی

آیا امکان برگشت به قبل از نظام ادغام وجود دارد؟

به دلایل زیر و با نگاه به آینده، برگشت به قبل از ادغام دشوار و با نتایج غیر قابل پیش‌بینی همراه است.

۱. در هم‌تنیدگی فعلی در نظام سلامت بسیار عمیق بوده و تفکیک آموزش علوم‌پزشکی از ارایه خدمات بسیار پرعارضه است. اداره بیمارستان‌های آموزشی، جایگاه شغلی اعضای هیات‌علمی بالینی و غیربالینی، شرح وظایف و مدل‌های ارایه خدمت به شکلی است که انفکاک آنها را بسیار سخت و پرهزینه نموده‌است.

۲. هیچ نقشه راه مدونی برای بعد از ادغام وجود ندارد و حرکت‌های سلیقه‌ای و مقطعی بدون ترسیم یک آینده روشن سلامت مردم را به شدت در معرض خطر قرار خواهدداد.

۳. وضعیت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به شکلی است که سال‌ها از موضوعات علوم‌پزشکی دور بوده و زیرساخت‌های لازم را برای مدیریت بخش علوم‌پزشکی را از دست داده‌است. تشکیل و تدوین چنین زیرساخت‌هایی زمان‌بر بوده و با توجه به مشکلات روزمره سنگین این وزارت از یک طرف و چالش‌های عمیق نظام سلامت و برنامه‌های سنگین آن مانند پیاده‌سازی نظام ارجاع و پزشکی خانواده باعث آسیب می‌شود.

۴. شاخص‌ها نشان می‌دهد که ارتقا نظام سلامت کشور و آموزش علوم‌پزشکی در دهه‌های اخیر و در سایه طرح ادغام رشد قابل قبولی داشته و علاوه بر رفع عقب‌افتادگی‌های تاریخی، سطح آموزش‌پزشکی و خدمات سلامت را به حدی رسانده که در بعضی موضوعات خاص سرآمدی و مرجعیت قابل قبولی در سطح جهان یافته و کیفیت پزشکی کشور قابل قبول و مطلوب است. لذا نمی‌توان بر اساس شاخص‌های عینی طرح ادغام را ناموفق ارزیابی نمود. سرعت قابل قبول افزایش امیدبه‌زندگی، کاهش مرگ و میر مادران و کودکان، و توسعه افقی و عمودی رشته‌های متعدد علوم‌پزشکی در سطح کشور قابل قبول و در رقابت با کشورهای هم‌تراز و حتی جلوتر از آنها است.

آسیب‌های نسبی نظام ادغام

۱. حجم سنگین کار ارایه خدمات بهداشتی و درمانی به خصوص در رشته‌های بالینی پزشکی و کم شدن فرصت اعضای هیات‌علمی برای پرداختن به امور علمی

۲. عدم تامین کافی منابع لازم برای حفظ و ارتقا کیفیت آموزش و پژوهش در رشته‌های علوم‌پزشکی

۳. کم شدن زمینه هم‌گرایی علوم به خصوص بین دانشگاه‌های علوم‌پزشکی و سایر دانشگاه‌ها

۴. عدم پیاده‌سازی کامل مفاهیم ادغام به شکلی که گسست‌هایی بین آموزش علوم‌پزشکی و ارایه خدمات بهداشتی‌درمانی وجود دارد و امکان ارتقا این وضعیت وجود دارد.

۵. عدم تحلیل دقیق مشکلات موجود کشور و ریشه‌یابی آنها به شکلی که مخالفین طرح ادغام عمده مشکلات موجود را متاثر از این برنامه می‌دانند و موافقین این طرح تمامی دستاوردها را حاصل آن

۶. احساس دوگانگی در مدیریت نظام آموزش عالی کشور با نظام آموزش علوم‌پزشکی و اثرات نامناسب این احساس در مدیریت‌های کلان کشور به شکلی که تصور می‌شود عمده تصمیمات حوزه علوم‌پزشکی متاثر از تضاد منافع بوده و دلیل آن نیز وجود یک وزارت مجزا برای حوزه علوم‌پزشکی است که می‌تواند مستقل تصمیم‌گیری و اجرا نماید.

اما چه باید کرد؟

۱. یکی از نقدهای بسیار سنگین مخالفین نظام ادغام بحث تضاد منافع در این وزارت است. پر واضح است که این مفهوم یکی از آسیب‌های جدی مدیریت خرد و کلان در هر کشور است و متاسفانه این اشکال در تمامی حوزه‌های مدیریتی کشور به درجاتی وجود دارد. لذا نباید چنین تصور شود که در ساختار فعلی وزارت بهداشت درمان و آموزش‌پزشکی تضاد منافع بسیار شدید وجود دارد و اگر این ادغام از بین رود مفهوم تضاد منافع به صورت چشم‌گیری کاهش می‌یابد؛ چراکه این بحث در حال حاضر در سایر ارکان نظام علمی کشور از جمله وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نیز به صورت نسبی وجود دارد و در صورت بازگشت نیز تصمیم گیری‌های کلان سلامت کشور توسط متخصصین این رشته گرفته خواهدشد.

لذا راه حل ریشه‌ای مقابله با مفهوم تضاد منافع در کل ساختارهای مدیریتی کشور حرکت به سمت شفافیت، پاسخگویی، کاهش زمینه‌های بروز تداخل و تضاد منافع است. با این توضیحات پیشنهاد اصلی آن است که:

۲. باید مصادیق تضاد منافع مدیریت وزارت بهداشت درمان و آموزش‌پزشکی شناسایی و در سطح مدیریت کلان کشور برای حل آنها تمهیدات لازم اندیشیده و با شفاف‌سازی و رفع ابهامات زمینه‌های مخفی مخالفت با طرح ادغام از بین برود. در این راستا لازم است که تفاهم بیشتری روی کلیات بین مجلس، شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت علوم تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت درمان و آموزش‌پزشکی ایجاد و هدفمند اصلاحاتی در سطوح سیاستگذاری و برنامه‌ریزی‌های کلان شکل بگیرد و وزارت بهداشت باید نشان دهد که خود داوطلب و پیشگام در حل مشکلات ریشه‌ای است.

۳. برای تقویت ارتباطات علمی بین دو وزارت و دانشگاه‌های وابسته باید زمینه هم‌گرائی، هم‌افزایی و همکاری به شدت تقویت شود و نشان داده شود که طرح ادغام عامل جداسازی دانشگاه‌ها از یکدیگر نبوده و با این ساختار نیز می‌توان اقدامات موثری وجود دارد. لازم است به شدت و با سرعت وزارت بهداشت حتی پیش‌تر از سایرین به سمت از بین بردن مرزها بکوشد و با ارایه راهکارهای عملی و ممارست در آنها قوانین و مقررات واگرایانه را اصلاح و آیین‌نامه‌ها و مصوبات لازم برای افزایش گفتمان علمی ملی را فراهم آورد.

۴. برای نهادینه نمودن اهداف ادغام و افزایش موثر اثرات مثبت ادغام لازم است نقشه راه پیاده‌سازی فاز سوم این طرح تنظیم، تصویب و اجرایی شود تا بدین شکل مفاهیم اساسی این طرح شامل آموزش جامعه‌نگر، پاسخگو و متعهد به اخلاق حرفه‌ای بیش از پیش متبلور و ارایه خدمات متقابل نظام ارایه خدمات سلامت و بخش علمی (آموزش، پژوهش و دانشجویی) علوم‌پزشکی روز به روز تقویت شود.

۵. به جهت نشان دادن دستاوردهای طرح ادغام در سطح ملی و بین‌المللی و شناسایی محدودیت‌های آن و تلاش برای ارتقا آن، لازم است منابع مالی مناسب برای تحقیق و انتشار یافته‌های مطالعات علمی در این زمینه تامین شود.

تحلیل‌های عمیق وضعیت فعلی بهداشت، درمان و آموزش‌پزشکی نشان می دهد که رشد و توسعه و تعالی سلامت کشور و آموزش علوم‌پزشکی در چند دهه قبل چشم‌گیر بوده و قسمت قابل ملاحظه‌ای از این ارتقا وجود نظام ادغام بوده است. این بدین معنی نیست که محدودیت‌ها و مشکلات این نظام نادیده گرفته‌شود و لازم است هدفمند برای اصلاح آن نقشه راهی تنظیم و فاز سوم ادغام آغاز شود. در این نقشه راه باید هم به مفهوم همگرایی علوم و رفع موانع نزدیک شدن فعالیت‌های علمی دانشگاه‌های علوم‌پزشکی و سایر دانشگاه‌ها توجه شود و هم موانع قانونی و اجرایی برای تعامل بیشتر حوزه ارایه خدمات سلامت و آموزش، پژوهش و فناوری فراهم‌گردد.